

Moja závažná Zavážna Poruba

Ladislav Kováč

„A čo by si prešiel sto krajín odrazu, krajšieho nad Liptov nenájdeš obrazu“, nadchýňal sa jeden z liptovských básnikov. Sto krajín síce nie, ale pár desiatok krajín som mal možnosť v živote vidieť, a veru stále mu dávam za pravdu.

Pohľad z Poludnice som považoval za jeden z najkrajších, aké sa človeku môžu naskytnúť – kým ho nezačalo narúšať obilné silo v Okoličnom, sídlisko Podbreziny a autostrádový most ponad Podtúreň. Teraz sa mi najkrajším javí pohľad z Krakovej hole: majestátny vrchov a dolín, stále iba málo poznačený zásahom civilizácie. Pod vrcholom Krakovej hole, na Rovniach, pásavali chlapi od Križkov a od Holých porubské ovce. Na Prednie sme chodievali pre syr (z koliby, v ktorej sme vždy na pričiach prenocovali, ostalo už iba pár brvien) a keď sa miesto oviec pásala jalovina, vynášali sme tam v ruksakoch veľké kusy kamennej soli: olizovaním si jalovičky dopĺňali sodík, ktorého v pôde na holiach bolo málo.

Ale aj sama Poruba poskytovala pohľad, na ktorý sa nezabúda. V časech mojej mladosti potok, čo tečie dolu dedinou, nebol zregulovaný a ani znečisťovaný výtokmi z automatických práčok a zo septikov. Voda v ňom sa dala skoro piť. Už od jari sa nad potokom ťahala zo záhrad záľaha kvitnúcich vytrčpánov. No čoskoro na to bol celý potok zakrytý veľkými plochami čerstvo natkaného plátna, natiahnutého ponadeň na drevených lešeniach. Plátno sa bielilo tak, že ho Porubanky hojne polievali vodou z potoka, ktorú naberali do šechtárov. Na potoku sa aj pralo: mydlo sa vyrobilo doma z odpadnej masti a salajky a do špinavého prádla ho práčky vbíjali veľkými drevenými piestami. Údery piestov patrili k zvukom dediny, ktoré sa, žiaľ, už navždy stratili, rovnako ako ranné trúbenie pastiera, ktorý tak za briedzenia oznamoval, že treba vyháňať statok na pašu. Kravky mali spiežovce a zvonce a ako ich pastier hnal hore dedinou, ich počet a cingotanie sa zvyšovali. Tak veľa ich bolo, že nižný koniec mal vlastné stádo a vyšný (od kaplnky nahor) tiež vlastné. Večer, keď sa statok vracal z paše, k cingotaniu zvoncov sa pridávalo múkanie – každá kravka chcela svojim doma oznámiť, že sa vracia. A do toho znel podvečerný zvon – veľký; na malom sa zvonilo, keď niekto umrel. Na oboch zvonoch sa zvonilo v nedeľu, keď sa porubskí luteráni zvolávali do kostola. Do kostola sa chodilo cez Dubček do Svätobjana – tam sídlila matkocirkev, Poruba bola iba filiou.

Hlboko v každom z nás je zapísané naše detstvo. Sme iba takí, akými nás ono urobilo. Pohľady, zvuky, vône, chute, dotyky z detstva – to je fundament, na ktorom je postavený celý náš citový život. Ale nie iba zmyslové zážitky si nesieme z detstva: po celý život sa v podstate držíme hodnôt, čo do nás v detstve vstúpili. Rodičia; vrstovníci; dedinská komunita (nezabudnuteľné divadelné predstavenia na výročité sviatky; čitateľský spolok; miestna knižnica s obetavými správcami, ujčekmi Mudroňom a Beľkom). A vari najmä učiteľia. Poruba mala šťastie na veľkých učiteľov: pani učiteľka Jašková a jej sestra „slečinka“; pán učiteľ Vaško; pani učiteľka Kadavá. A po vojne važťanský Daňo Šefčík – čo ten všetko dokázal medzi porubskú mládež vniesť, koľko nezištnosti, obetavosti, nadšenia: divadlá, spevokol, zväz evanjelickej mládeže! A diskusie o svete, o politike, o filozofii – dlho do noci...

V Porube som absolvoval, ako trinásťročný, svoju prvú, pre môj život rozhodujúcu, univerzitu. Skončila vojna, vrátili sme sa z dvojmesačnej evakuácie. Domy boli rozbité mínami a delostreleckými granátmi, časť dediny vyhorená. Mikuláš bol oslobodený počiatkom apríla a už za pár týždňov sa obnovilo vyučovanie na gymnáziu. Sedeli sme v jeho triedach, keď sa v slnečný májový deň roztrúbili sirény všetkých mikulášskych garbiarní, aby oznámili, že vojna skončila. Do Mikuláša sme vtedy chodili cez pole, cez Nižedražie, popri vrbke, ale len úzkym odminovaným koridorom – polia okolo boli ešte plné mín. A ľudských mŕtvol. V Il'ánovke niekoľko týždňov ležala mŕtvola ruského vojaka: hlava v potoku, bosé nohy na brehu – ktosi mu ukradol čizmy. A ten strašný symbol ľudskej zvrátenosti mám doteraz pred očami: možno ešte Nemci, možno už niekto z civilov, mu stiahol nohavice i spodky pod kolená...

V našom dome bola pod strechou manzardka a v nej mal môj ujo Peter Broska ohromnú knižnicu – z dosiek zbitú policu po dĺžke celej steny, vysokú od dlážky po povalu. Je mi záhadou, ako ju dokázal, zo skromného platu dedinského učiteľa, zaplniť toľkými knihami. Beletrie v nej bolo málo, poväčšine klasické romány v zošitovom vydaní (silno ma z nich ovplyvnil Huxleyho Kontrapunkt života). Boli to najmä knihy o dejinách, umení, vede, filozofii (napr. knižné vydanie Osuského Prvých dejín slovenskej filozofie, ale aj Marxov Kapitál vydávaný v tenkých červených zošitkoch). Ale aj veľa časopisov: kompletne ročníky, od počiatku tridsiatych rokov, Národných novín, Tvorby, Elánu, českého Výberu najzaujímavejších článkov prebratých zo zahraničných časopisov, nemeckého vojnového Signálu. Počas dvoch frontových mesiacov, čo naša dedina ležala pár stoviek metrov za frontovou líniou, spadlo na náš dom vyše desať mín a dva delostrelecké granáty. Jeden z granátov po prelomení strechy dopadol na manzardkovú knižnicu, preletel do jej stredu a až tam explodoval. Knihy a časopisy sčasti dotrhal, no väčšiu časť proste rozhodil po celom pôjde. Po návrate domov pridelili mi za úlohu toto všetko dať na hromadu a roztriediť, kým sa začalo s reparáciou strechy. Za päť či šesť mesiacov triedenia stačil som vari väčšinu obsahu knižnice prečítať. Nabral som do seba znalostí hádam viac než o pár rokov neskôr, počas viacročného štúdia na ozajstnej univerzite. To vtedy, medzi rozhádzanými knihami na pôjde porubského domu, som sa sformoval do tej osobnostnej podoby, akú mám doteraz.

Závažná bola (a je) v mojom živote Závažna Poruba. Práve aj pre túto jej závažnosť obraciam sa na Vás, rodáci, s návrhom. Až do roku 1939 či 1940 sa názov našej dediny písal tak, ako ho doteraz vyslovujeme: Závažna Poruba. Potom ho nejaký pomýlený jazykovedec na základe nedomyslených argumentov zmenil popresúvaním čiarok na a. Je síce pravda, že kto býva za horami, je Záhorák; lenže kto býva za riekou Pád, nie je Západaň, ale Zapáďan. Naša dedina je síce závažná, dôležitá, nie iba pre nás, jej rodákov, ale pre celé Slovensko; lenže názov dediny bol vytvorený na označenie toho, že leží za Váhom, nie toho, že je dôležitá. Je to naša Závažna Poruba. Žiadajme o vrátenie pôvodného názvu!